

प्राविधिक धारका सामुदायिक विद्यालयमा कृषि विज्ञान पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम
सञ्चालन मार्गदर्शन, २०८२

कोशी प्रदेश सरकार
सामाजिक विकास मन्त्रालय
विराटनगर, नेपाल

७.१.

प्रमुख

हस्ताक्षर
प्रदेश सचिव

सचिव

प्राविधिक धारका सामुदायिक विद्यालयमा कृषि विज्ञान पढाई कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन, २०८२

कोशी प्रदेशका प्राविधिक विषय अध्यापन गराइने सामुदायिक विद्यालयमा पाठ्यक्रम बमोजिमको प्रयोगात्मक क्रियाकलापलाई प्रभावकारी बनाउन चालु आर्थिक वर्ष २०८२।०८३ मा सामाजिक विकास मन्त्रालयको स्वीकृत कृषि विज्ञान पढाई कमाउँदै कार्यक्रमको माध्यमबाट शिक्षालाई सीपसँग, सीपलाई श्रमसँग, श्रमलाई उत्पादनसँग र उत्पादनलाई बजारसँग जोडी विद्यार्थीहरूमा उद्यमशीलता, स्वावलम्बन, प्राविधिक सीप तथा व्यावसायिक सोच विकास गर्दै भविष्यमा उद्यमी, व्यवसायिक सीपयुक्त एवं स्वावलम्बी नागरिक बन्न सहयोग पुऱ्याउन प्रदेशस्तरमा छनोट भएका स्थानीय तहको प्राविधिक धारका सामुदायिक विद्यालयमा कृषि विज्ञान पढाई कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन गर्न वाञ्छनीय भएकाले,

कोशी प्रदेश विनियोजन ऐन, २०८२ को दफा ११ को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी कोशी प्रदेश सरकार, सामाजिक विकास मन्त्रालयले यो मार्गदर्शन स्वीकृत गरेको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस मार्गदर्शनको नाम "प्राविधिक धारका सामुदायिक विद्यालयमा कृषि विज्ञान पढाई कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन, २०८२" रहेको छ।

(२) यो मार्गदर्शन स्वीकृत भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस मार्गदर्शनमा,-

(क) "इकाइ" भन्नाले कार्यक्रम अन्तर्गत विद्यालयमा स्थापना भएको उत्पादन इकाइ सम्झनु पर्छ।

(ख) "कार्यक्रम" भन्नाले चालु आ.व मा स्थानीय तहमा वित्तीय हस्तान्तरण भई यस मार्गदर्शन बमोजिम सञ्चालन गरिने कृषि विज्ञान पढाई कमाउँदै कार्यक्रमलाई सम्झनुपर्छ।

(ग) "मन्त्रालय" भन्नाले कोशी प्रदेशको शिक्षा सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।

(घ) "विद्यालय" भन्नाले कार्यक्रम सञ्चालनका लागि छनोट भएका प्राविधिक विषय अध्यापन गराइने सामुदायिक विद्यालय सम्झनु पर्छ।

(ङ) "स्थानीय तह" भन्नाले विद्यालय रहेको गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका वा महानगरपालिका सम्झनु पर्छ।

(च) "सञ्चालन खाता" भन्नाले कार्यक्रम सञ्चालन गर्न स्थानीय तह तथा अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम आम्दानी जनाउन तथा खर्च गर्न विद्यालयले खोलेको बैंक खाता सम्झनु पर्छ।

७/११

७/११

प्रदेश तहचल

मन्त्री

(छ) "समिति" भन्नाले दफा १० को उपदफा (१) बमोजिमको समिति सम्झनु पर्छ।

३. कार्यक्रम सञ्चालन हुने विद्यालय: कोशी प्रदेशका प्राविधिक धारका विषय पठनपाठन गराइने सामुदायिक विद्यालयमा कार्यक्रम सञ्चालन हुनेछ।

४. प्रस्ताव माग तथा अनुदान निकास: (१) कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि छनोट भएका विद्यालयमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको परिधिभित्र रही मन्त्रालयले सम्बन्धित स्थानीय तहमार्फत अनुदान रकम उपलब्ध गराउनेछ।

(२) सम्बन्धित स्थानीय तहले मन्त्रालयबाट प्राप्त अनुदान रकमको निकासका लागि पत्राचार गरी अनुसूची -१ बमोजिमको ढाँचामा विद्यालयसँग प्रस्ताव माग गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम विद्यालयबाट प्राप्त प्रस्तावको अध्ययन गरी उपयुक्त देखिएमा विद्यालयसँग सम्झौता गरी अनुदान रकम विद्यालयको खातामा निकास गर्नु पर्नेछ।

५. स्थानीय तहले लागत साझेदारी गर्न सक्ने: कार्यक्रम सञ्चालनका लागि छनोटमा परेका विद्यालय भएको स्थानीय तहले लागत साझेदारी गरेर समेत कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछन्।

६. अनुदानका क्षेत्रहरू: कार्यक्रम सञ्चालनका लागि छनोट भएका विद्यालयलाई आवश्यकताका आधारमा देहाय बमोजिमको क्षेत्रमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न रकम उपलब्ध गराइनेछ:-

- (क) कृषि (वाली विज्ञान/पशु विज्ञान/बागबानी),
- (ख) इन्जिनियरिङ (सिभिल/इलेक्ट्रीकल/कम्प्युटर)
- (ग) अन्य।

७. इकाइको स्थापना गर्ने: (१) विद्यालयले कार्यक्रमको कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित शिक्षक/प्रशिक्षक तथा विद्यार्थीहरूको सहभागिता रहने गरी एक इकाइको स्थापना गर्नु पर्नेछ।

उपदफा (१) बमोजिमको इकाइ प्रयोगात्मक उत्पादनलाई बजारसँग जोड्ने आय आर्जनको केन्द्रको रूपमा रहने छ।

८. अनुदान रकम खर्च गर्न सक्ने क्षेत्रहरू: (१) अनुदान प्राप्त गर्ने विद्यालयले स्थानीय तहसँग भएको सम्झौता अनुसार देहायको क्षेत्रमा अनुदान रकम खर्च गर्न सक्नेछ:-

- (क) इकाइका लागि आवश्यक पर्ने औजार उपकरण तथा अन्य सामान खरिद गर्न,
- (ख) कार्यक्रमको उद्देश्य अनुसार विद्यार्थीको सक्रियतामा विद्यार्थीले वस्तु वा सेवा उत्पादन गरी बिक्री वितरण तथा बजारीकरण गर्न,
- (ग) उत्पादित सामग्रीको संरक्षणका लागि आवश्यक गोदाम व्यवस्थापन गर्न,

७३१

२

देश लक्षित

७३१

(घ) नियमित मर्मत सम्भार आवश्यक पर्ने उत्पादित सामग्रीको हकमा मर्मत सम्भार गर्ने ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्थायी प्रकृतिका भौतिक पूर्वाधार तथा संरचना निर्माणका लागि अनुदान रकम खर्च गर्न पाइने छैन ।

(३) अनुदान प्राप्त गर्ने विद्यालयले आवश्यकता अनुसार उत्पादन कार्यमा संलग्न शिक्षक/प्रशिक्षक र विद्यार्थीले श्रम गरेबापत उनीहरूको खाना/खाजा, नास्ताका लागि अनुदान रकमको अधिकतम दश प्रतिशत रकम खर्च गर्न सक्नेछ ।

९. विद्यार्थी र शिक्षक प्रोत्साहन: (१) कार्यक्रमबाट प्राप्त अनुदान रकमको उपयोग गरी उत्पादन भएका वस्तुको विक्री वितरण तथा बजारीकरणबाट प्राप्त खुद् नाफाको अधिकतम पचास प्रतिशत रकम समितिको सिफारिसका आधारमा उत्पादन कार्यमा प्रत्यक्ष रूपले खटिएका विद्यार्थी तथा शिक्षक/प्रशिक्षकलाई प्रोत्साहन बापत उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यार्थी तथा शिक्षक/प्रशिक्षकलाई प्रोत्साहन बापत उपलब्ध गराएर बाँकी रहेको नाफा रकम विद्यालयको खातामा सुरक्षित गरी आगामी वर्षका लागि समेत कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिनु पर्नेछ ।

१०. कार्यक्रम व्यवस्थापन समिति: (१) कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विद्यालयमा देहाय बमोजिमको कार्यक्रम व्यवस्थापन समिति रहनेछः

(क) अध्यक्ष, विद्यालय व्यवस्थापन समिति	—संयोजक
(ख) प्रधानाध्यापक, विद्यालय	—सदस्य
(ग) विद्यालयमा प्राविधिक विषयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरू मध्येबाट कम्तीमा एक छात्रा सहित दुई जना	—सदस्य
(घ) प्राविधिक विषयतर्फको संयोजक	—सदस्य—सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको भूमिका र जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक भौतिक तथा प्राविधिक व्यवस्थापन गर्ने,
- (ख) कार्यक्रमबाट सञ्चालित उत्पादन इकाइलाई आवश्यक सहजीकरण गर्ने,
- (ग) यस मार्गदर्शन बमोजिम विद्यार्थी र शिक्षक/प्रशिक्षकलाई प्रदान गरिने प्रोत्साहन रकमको प्रतिशत निर्धारण गर्ने,

3

प्रदेश सचिव

सूत्री

- (म) उत्पादित सामग्रीको बिक्री वितरणका लागि स्थानीय वा बाह्य बजारको खोजी गर्ने सहयोग गर्ने,
- (न) कार्यक्रममा भएको खर्च र आम्दानीको आर्थिक मार्गदर्शन अनुसार दियाइ सक्ने, सक्ने लगाउने,
- (प) कार्यक्रमबाट भएको आम्दानीबाट विद्यालयको विकास, विद्यार्थी कल्याण र कार्यक्रममा थप लगानी गर्ने रकम निर्धारण गर्ने।

११. लेखाइन् र लेखा परीक्षण: स्थानीय तह र विद्यालयले कार्यक्रमबाट प्राप्त रकमको प्रचलित कानून बमोजिम लेखाइन् र लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ।
१२. अनुगमन तथा निरन्तरता: (१) मन्त्रालयले कार्यक्रमको आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्न सक्नेछ।
(२) सम्बन्धित स्थानीय तहले कार्यक्रमको नियमिन अनुगमन तथा मूल्याइन् गर्नु पर्नेछ।
(३) सम्बन्धित स्थानीय तहले आफूले गरेको अनुगमन तथा मूल्याइन्का आधारमा अनुसूची —२ बमोजिमको ढाँचामा वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले एक महिनाभित्र मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ।
(४) उपदफा (३) बमोजिमको प्रतिवेदनसाथ दफा ४ को उपदफा (२) बमोजिम विद्यालयले स्थानीय तहसमक्ष पेश गरेको प्रस्तावको प्रमाणित प्रतिलिपिसमेत संलग्न गरी पठाउनु पर्नेछ।
१३. प्रोत्साहन र निरन्तरता: (१) कार्यक्रममा उत्कृष्ट नतिजा दिएका विद्यालयका लागि लाभ लागत विवेकपूर्ण आधारमा मन्त्रालयले थप प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरू लागु गर्न सक्नेछ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको लाभ लागत विवेकपूर्ण तथा मन्त्रालयबाट गरिने अनुगमनका आधारमा कार्यक्रमको नतिजा सन्तोषजनक नदेखिएमा सम्बन्धित विद्यालयमा कार्यक्रमलाई निरन्तरताको सम्बन्धमा मन्त्रालयले पुनर्विचार गर्न सक्नेछ।
१४. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस मार्गदर्शनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएपनि विद्यालयले कार्यक्रमासँग सम्बन्धित विभिन्न कार्यहरू गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद कानूनसँग प्रतिकूल नहुने गरी गर्नुपर्नेछ।
१५. वस्तु तथा सेवाको बिक्री मूल्य निर्धारण: उत्पादन तथा सेवा ढकाइबाट उत्पादित वस्तुहरूको बिक्री मूल्य निर्धारण गर्ने कार्यका लागि प्रचलित कानून बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी स्थानीय उद्योग व्यवसाय र उत्पादकसँग समन्वय गरी गर्न सकिनेछ।
१६. संशोधन तथा खारेजी: यस मार्गदर्शनको आवश्यकता अनुसार संशोधन वा खारेजी गर्ने अधिकार मन्त्रालयमा निहित रहनेछ।

८/११/२०७३

प्रदेश सचिव

अनुसूची - १

(दफा ४ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित)

विद्यालयले स्थानीय तहसमक्ष पेस गर्ने प्रस्तावको ढाँचा

प्राविधिक धारका सामुदायिक विद्यालयमा कृषि विज्ञान पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रमको
अनुदानका लागि विद्यालयबाट समक्ष पेस गरिएको
कार्यक्रम सञ्चालन प्रस्ताव

१. विद्यालयको विवरण

विद्यालयको नाम:

ठेगाना:

जिल्ला:

स्थानीय तह:

वडा नं.:

फोन नं.:

इमेल:

वेबसाइट:

IEMIS कोड:

सञ्चालन भएको प्राविधिक विषय:

२. विद्यालयको पूर्वाधारसम्बन्धी विवरण

२.१ जग्गा

क्र.सं.	कित्ता नं.	क्षेत्रफल	स्वामित्व	प्रयोगको अवस्था	कैफियत

२.२ भवन

क्र.सं.	भवन संख्या		कोठा संख्या	प्रयोगको अवस्था	कैफियत
	कच्ची				
	पक्की				

३. प्रयोगात्मक सामग्री सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	यन्त्र उपकरणको नाम	संख्या			कैफियत
		प्रयोगमा रहेको	प्रयोगमा ल्याउन सकिने	प्रयोगमा ल्याउन नसकिने	

[Signature]

[Signature]
प्रदेश सचिव

[Signature]
मन्त्री

--	--	--	--	--	--

४. अस्थायी संरचनासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	प्रयोगको अवस्था	कैफियत

५. शिक्षक/प्रशिक्षक/कर्मचारीसम्बन्धी विवरण (प्राविधिक विषयतर्फको मात्र)

क्र.सं.	नाम	तह/श्रेणी	योग्यता	अनुभव वर्ष	कैफियत

६. विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण (प्राविधिक विषयतर्फको चालु र गत एक वर्षको)

कक्षा	अघिल्लो शैक्षिक सत्र		चालु शैक्षिक सत्र		कैफियत
	भर्ना	अन्तिम परीक्षामा सहभागी संख्या	भर्ना	अन्तिम परीक्षामा सहभागी संख्या	
९					
१०					
११					
१२					

७. शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रको पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम भए सञ्चालन हुँदै गरेका क्रियाकलापहरू

(क)

(ख)

(ग)

८. प्रयोगात्मक अभ्यासको क्रममा वस्तु तथा सेवाको परीक्षण उत्पादन भएको भए विवरण

(क)

(ख)

(ग)

९. उत्पादित वस्तु तथा सेवाको बजारीकरणको अवस्था

.....

डा. वि. ...

7

हे.मान. प्रदेश सचिव

सञ्जी

१०. सम्बन्धित विषयको प्रयोगात्मक अभ्यासका लागि प्रयोगशाला कार्यशाला वा फिल्डको अवस्था
.....

११. देहायका शीर्षकमा औचित्यसहितको विवरण:-

- (क) विद्यालयमा सेवा तथा वस्तु उत्पादन गरी आय आर्जन गर्न सम्भव देखिएका सेवा तथा वस्तुको सूची
- (ख) कार्यक्रममा सहभागी हुने इच्छुक विद्यार्थीको विवरण
- (ग) सेवा तथा वस्तु उत्पादन गरी आय आर्जन गर्नका लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा पूर्वाधार निर्माण संयोजन गर्ने योजना
- (घ) प्रस्तावित वस्तु तथा सेवाको उत्पादनका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ तथा उत्पादित वस्तु तथा सेवाको बजारको पहिचान तथा विश्लेषण
- (ङ) उल्लिखित कार्यक्रमका लागि स्थानीय तह एवं अभिभावकबाट हुन सक्ने वा लिन सकिने सहयोगको विषय

प्रस्तावित कार्यक्रमका लागि पूर्वाधार निर्माण वा सञ्चालन गर्ने अन्य क्रियाकलाप तथा खर्चको अनुमान सहितको कार्य योजना आवेदनका साथ राख्नु पर्नेछ।

नाम.....

नाम.....

हस्ताक्षर.....

हस्ताक्षर.....

पद: प्रधानाध्यापक

पद: वि.व्य.स. अध्यक्ष

मिति

मिति

प्रस्ताव साथ संलग्न गर्नु पर्ने कागजात

१. कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको प्रतिबद्धतासहितको निर्णय,
२. विद्यालयको नाममा रहेको जग्गा धनी दर्ता प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि वा भोगाधिकार प्राप्त प्रमाण वा लिजमा भए सम्झौता पत्रको प्रतिलिपि,
३. विद्यालयले रकम शिवन प्रयोग गर्ने चेकको भित्री पानाको प्रतिलिपि,
४. अन्य आवश्यक कागजातहरू।

डा. [Signature]

उपप्रधान
प्रदेश सचिव

[Signature]
सन्धी

अनुसूची -२

(दफा १२ को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)

स्थानीय तहले मन्त्रालयमा पठाउनु पर्ने अनुगमन प्रतिवेदनको ढाँचा

प्राविधिक धारका सामुदायिक विद्यालयमा प्रयोगात्मक उत्पादन प्रवर्धन कार्यक्रमको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका सम्बन्धमा सामाजिक विकास मन्त्रालयसमक्ष पेस गरिएको

वार्षिक प्रतिवेदन

१. कार्यक्रम सञ्चालन भएको विद्यालयको नाम, ठेगाना:
२. सञ्चालन भएको प्राविधिक विषय:
३. विद्यार्थी संख्या:

महिला	
पुरुष	
अन्य	
जम्मा	

४. प्राप्त अनुदान रकम:

स्रोत	रकम
सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट प्राप्त रकम	
स्थानीय तहबाट थप भएको रकम	
अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम	
कुल रकम	

५. अनुदान रकमको खर्च सम्बन्धी विवरण:

क्र.सं.	खर्च भएको क्रियाकलाप	खर्च सीमा	खर्च रकम
१.	उत्पादन इकाइका लागि आवश्यक पर्ने औजार उपकरण तथा अन्य सामान खरिद	अधिकतम प्रतिशत	
२.	कार्यक्रमको उद्देश्य अनुसार विद्यार्थीको सक्रियतामा विद्यार्थीले वस्तु वा सेवा उत्पादन गरी बिक्री वितरण तथा बजारीकरण	अधिकतम प्रतिशत,	
३.	उत्पादित सामग्रीको संरक्षणका लागि आवश्यक गोदाम व्यवस्थापन	अधिकतम प्रतिशत,	

७/१२

९

प्रदेश सचिव

मन्त्री

४.	नियमित मर्मत सम्भार आवश्यक पर्ने उत्पादित सामग्रीको हकमा मर्मत सम्भार	अधिकतम प्रतिशत	
५.	श्रम कार्यमा संलग्न शिक्षक/प्रशिक्षक र विद्यार्थीको खाजा, नास्ता	अधिकतम प्रतिशत	

६. उत्पादनको विक्रीवितरण तथा बजारीकरणबाट भएको खुद् नाफाको बौद्धफाँटसम्बन्धी विवरण

खुद् नाफा रकम	रु.
शिक्षक/प्रशिक्षक तथा विद्यार्थीले प्रोत्साहनवापत प्राप्त गरेको कुल रकम	रु.
(क) शिक्षक/प्रशिक्षकले प्राप्त गरेको रकम कुल रकम	रु.
(ख) विद्यार्थीले प्राप्त गरेको कुल रकम	रु.
खुद् नाफाबाट विद्यालयको खातामा थप गरेको रकम	रु.

७. लाभ लागत अनुपात: (खुद् नाफा/कुल लगानी) $\times 100\% = \dots\dots\dots\%$

८. विद्यालयले कार्यक्रमसँग सम्बन्धित भई गरेको नवप्रवर्तनात्मक/सिर्जनात्मक कार्य र त्यसले पारेको प्रभाव:

क्र.सं.	नवप्रवर्तनात्मक/सिर्जनात्मक कार्यको विवरण	प्रभाव
१.		
२.		
३.		

९. कार्यक्रमको प्रभावकारिताका सम्बन्धमा रचनात्मक सुझावहरू

- (क)
- (ख)
- (ग)

.....
तयार गर्ने
शिक्षा शाखा प्रमुख

.....
प्रमाणित गर्ने
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

.....
.....

.....
प्रदेश सचिव

.....
सन्तरी